

❑ *Multikulturalizmin Azərbaycan modeli cəmiyyətdə mövcud olan etnik, dini və mədəni müxtəlifliyin və onların əsasını təşkil edən etnik-mədəni dəyərlərin qorunmasını təmin edən ən mükməlmə modellərdən biridir. Bu modelin əsasını ümummillli lider Heydər Əliyev qoymuşdur. Müasir dövrdə isə onun uğurla inkişaf etdirilməsi ulu öndərin layiqli davamçısı, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin adı ilə bağlıdır. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası cəmiyyətdəki etnik-mədəni müxtəlifliyin düzgün tənzimlənməsi sahəsində örnək dövlətlərdən biri olmuş, bu sahədə böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Bu nailiyyətlər ölkəmizin həm daxili, həm xarici siyasətində özünü aydın şəkildə göstərir.*

Müasir dövrdə, xüsusilə də globallaşma şəraitində, etnik, irqi, dini və ya mədəni müxtəlifliyin mövcud olmadığı ölkəni tapmaq mümkün məsələdir. Dünyanın hər bir ölkəsində qeyd olunan müxtəlifliyin ən azı birinə, yaxud bir neçəsinə və ya hətta hamısına rast gəlinir. Bu müxtəlifliklər hər bir xalqın həyatında əhəmiyyətli yer tutur. Belə ki, bu, xalqların etnik-mədəni dəyərlərini, mədəniyyətlərini xarakterizə etməklə, onların dünyagörüşünün və fəaliyyətlərinin əsası kimi həyatlarında müsbət rol oynayır. Bu müxtəlifliklər cəmiyyətdə olan çoxmədəniyyətiliyi əks etdirir. Sözün geniş mənasında işlədilan multikulturalizm termini çoxmədəniyyətiliik termininin sinonimi kimi çıxış edir. Buna görə də heç təsadüfi deyil ki, müxtəlif etnik, irqi, dini və mədəni qrupların nümayəndələrinin birgə yaşadıqları ölkələri bizi multikultural cəmiyyət adlandırırı.

Multikultural cəmiyyətin formalaşması müəyyən ərazidə uzun illərdən bəri müxtəlif xalqların birgə yaşamaları, miqrasiya prosesləri, xalqlar arasında ticarət-əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi və bu kimi bir sıra digər müəyyən faktorlar təsiri göstərmişdir. Bu faktorların təsiri nəticəsində formalaşan multikultural cəmiyyət daha sonra dövlət tərəfindən idarə olunmalıdır. Daha konkret desək, qeyd olunan faktorlar nəticəsində yaranan etnik-mədəni müxtəlifliklər tənzimlənməlidir. Belə ki, bu müxtəlifliklər dövlət tərəfindən düzgün tənzimlənmədikdə cəmiyyətin inkişafının müxtəlif sahələrində ciddi problemlər, hətta münaqişələr yaranar. Buna görə də bu müxtəlifliklərin düzgün tənzimlənməsi hər bir cəhətdən iqtisadi ölkə üçün böyük praktiki əhəmiyyət kəsb edən bir məsələdir.

Sözün geniş mənasında, multikulturalizm termini çoxmədəniyyətlik termininin sinonimi kimi işlədilirə, sözün dar mənasında bu termini cəmiyyətdə mövcud olan etnik, irqi, dini və mədəni müxtəliflərə münasibətdə dövlətin aparıcı konkret siyasəti xarakterizə edir. Bu siyasətin əsasında cəmiyyətdəki etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərin qorunması durur.

Yeri gəlmisən, qeyd edərk ki, multikulturalizim cəmiyyətdəki etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərlə bağlı dövlətin üzlediyi problemlərin həl edilməsinin mümkün siyasət modellərindən biridir. Bir siyasət modeli kimi multikulturalizm ötən əsrin 60-cı illərində Kanadada meydana gəlmişdir. Multikulturalizm siyasətinin meydana gəlməsindən əvvəl etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərə üzlaşən Kanada və bu siyasət modelini qəbul edən digər dövlətlər etnik, irqi, dini və mədəni müxtəliflikləri əsasən iki siyasət modeli – assimilyasiya və ya izolyasiya siyasətləri vasitəsilə tənzimləməyə çalışıblar. Lakin tarixi hadisələrə sonrakı gedişi etnik-mədəni müxtəlifliklərin tənzimlənməsinə yönələn assimilyasiya və izolyasiya siyasət modellərinin səmərəsizliyini göstərdi. Belə ki, müasir ictimai inkişafda mədəniyyətin aparıcı rol oynadığı bir dövrdə assimilyasiya siyasətinin düzgün olmadığı kimi, qloballaşma, mədəniyyətlərin qovuşduğu bir şəraitdə izolyasiya siyasətinin də yanlışlığı müəyyən olundu. Etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərin tənzimlənməsinə yönəlmis assimilyasiya və izolyasiya siyasətlərinin iflas uğraması ötən əsrin 60-70-ci illərində əvvəlcə Kanada, sonra isə Avropanın bir sıra çoxmədəniyyətli ölkələrində multikulturalizm siyasətinin meydana gəlməsinin başlıca səbəblərindən biri olmuşdur.

Multikulturalizm etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklərin tənzimlənməsinə yönələn bir siyasət kimi əssimiyasıya siyasətindən fərqli olaraq, milli azlıqların etnik-mədəni dəyərlərinin ləğv edilməsinin qarşısını almaqla, bu dəyərləri qorumaqla yanaşı, izolyasiya siyasətindən fərqli olaraq milli azlıqların etnik-mədəni dəyərləri

ila titül etnosun etnik-mədəni dəyərlərinin bir-birinə qarşıqılıqlı təsiri etmələri üçün lazımi şərait yaradır. Eyni zamanda, milli azlıqların yaşadığı cəmiyyətə inteqrasiya olmaları üçün əlverişli imkan təklif edir. Başqa sözlə desək, multikulturalizm milli azlıqların etnik-mədəni dəyərlərini nə assimilyasiyaya uğradır, nə də ki, onların bu dəyərlərinin inkişafını cəmiyyətin inkişafından təcrid edir. Multikulturalizm titül etnos ilə milli azlıqların etnik-mədəni dəyərlərinin inkişafına eyni şərait yaratmaqda onların mədəniyyətlərinin qarşıqılıqlı təsiri üçün zəmin hazırlayır.

Azərbaycan Respublikası multikulturalizmi dövlət siyasəti kimi qəbul edən nadir dövlətlərdəndir. Multikulturalizmin ölkəmizdəki etnik, dini və mədəni müxtəlifliklərin tənzimlənməsinə yönələn bir siyasət modeli kimi meydana gəlməsi ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. 2003-cü ildən bəri Azərbaycan Respublikasının multikulturalizm siyasəti ulu öndərin layiqli davamçısı, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası cəmiyyətdəki etnik-mədəni müxtəlifliyin düzgün tənzimlənməsi sahəsində örnek dövlətlərdən biri olmuş, bu sahədə böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Bu nailiyyətlər ölkəmizin həm daxili, həm də xarici siyasətində özünü aydın şəkildə göstərir.

Multikulturalizmin Azərbaycan Respublikasının daxili siyasətinin tərkib hissəsi olmasının mühüm təzahürlərindən biri burada dövlət-din münasibətlərinin yüksək səviyyəsidir. Demokratik, hüquq-pə dünyəvi dövlət olan Azərbaycan Respublikasında din dövlətdən ayrılır. Azərbaycan dövlət-din münasibətlərinin yüksək səviyyədə olması özünü ölkəmizdə dini azadlıqların təmin edilməsində; bütün dinlərin, dini məzhəblərin qanun qarşısında bərabər olmasında; dini icmaların fəaliyyətlərinə dövlət tərəfindən hər cür dəstəyin göstərilməsində; dinlərarası münasibətlərin qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq əsasında qurulmasında büruzə verir. Azərbaycandakı dövlət-din münasibətlərinin sadalanan bu cəhətlərinin hər biri böyük nailiyyətdir. Dünya ölkələrinin əksəriyyətində, hətta inkişaf etmiş Avropa ölkələrində, ABŞ-da bu cəhətlərə rast gəlmək mümkün deyil. Məsələn, bu nailiyyətlərdən birini – ölkəmizdə dinlərin və dini məzhəblərin qanun qarşısında bərabər olmasını götürək. Azərbaycan Respublikasının əhalisinin 96 faizi müsəlman olmasına baxmayaraq, dövlət dinlər arasında nəinki heç bir ayrı-seçkilikə yul vermir, hətta dini qurum-lara lazımi kömək, o cümlədən maliyyə dəstəyi göstərir. Rəsmi məlumatla əsasən, 2003-cü ildən bəri Azərbaycanda 250-yə yaxın məscid tikilmiş və ya təmir edilmişdir. Belə məscidlərdən Bibinehyət, Təzəpir, Əjdərbəy, Heydər məscidlərini, İmamzadə Əli tarixi Mədəni Mərkəzinə və başqalarını göstərmək olar. Eynilə rus pravoslav, katolik, alban kilsələrinin, sinaqoqların tikintisi, təmiri işlərində dövlət öz lazımi köməyini göstərir. Son dövrdə Bakıda və ölkənin müxtəlif regionlarında çoxsaylı rus pravoslav, gürcü pravoslav, Albən-udı, alman lüteran kilsə və məbədləri, yəhudi sinaqoqları əsaslı təmir və bərpadən sonra dindarların istifadəsinə verilmişdir. 2008-ci ildə Bakıda Roma-katolik kilsəsi inşa edilmişdir. Dövlətin maliyyəyə yardımı ilə 2003-cü ildə Avropa yəhudiləri, 2011-ci ildə isə Dağ yəhudiləri üçün yeni sinaqoqlar inşa edilmişdir.

Və yaxud ölkəmizdəki dövlət-din münasibətlərinə xas olan digər bir nailiyyəti götürək: ölkə daxilində dinlərarası münasibətlərin qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlığa əsaslanmasını. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən multikulturalizm siyasətinin mühüm

AZƏRB

nəticələrindən biri ölkəmizdə fəaliyyət göstərən dini icmaların bir-biri ilə sıx əməkdaşlıq etməsidir. Onlar bir-birinin ibadət evlərinin tikintisinə, bərpasına və təmirinə qarşılıqlı yardım edirlər. Məsələn, Avropa və Dağ yəhudiləri üçün yeni sinaqoqların tikintisinə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi, Rus-Pravoslav kilsəsinin Bakı və Azərbaycan Yeparxiyası da yaxından iştirak etmişlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanca müxtəlif dini konfessiyalar tərəfindən ibadət evlərinin tikintisinə və bərpasına fərqli dini icmaların nümayəndələrinin maddi və mənəvi dəstək verməsi, inanələr toplanması tarixi keçmişimizdən qalan müəttərəqi ənənədir. Məsələn, XIX əsrin sonlarına yaxın Bakıda "Qızıllı kəsi" kimi tanınan "Aleksandr Nevski" kilsəsinin inşası zamanı toplanmış inanenin böyük hissəsini müsəlmanlar vermişdilər. Müasir dövrdə bu müttərəqi ənənənin inkişaf etdirilməsi ölkə Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən multikulturalizm siyasətinin mühüm məqsədlərindən biridir. Bundan başqa, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən dini icmaların nümayəndələri bir-birinin tədbirlərinə iştirak edirlər. Azərbaycanda dinlərarası münasibətlərin qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq əsasında qurulması bir çox ölkələrdə müşahidə olunan dini separa-tizmin qarşısını alaraq cəmiyyətdə inteq-rasiya proseslərini daha da gücləndirir. Azərbaycandakı dinlərarası münasibətlərin yüksək səviyyədə olduğunu qeyd edən Prezident İlham Əliyev deyir: "Azərbaycanda bütün xalqların, bütün konfessiyaların, dinlərin nümayəndələri bir aile kimi yaşa-yırlar və yaşayacaqlar. Heç vaxt ölkəmizdə dini zəmində heç bir qarşıdurma olmamışdır və olmayacaqdır. Hətta heç bir anlaşmazlıq da olmamalıdır və yoxdur. Biz bu yolla gedirik və dünyaya bu yolu ötürüürük".

Prezident İlham Əliyevin uğurla həyata keçirdiyi multikulturalizm siyasəti ölkədə dövlət-din münasibətlərini yüksək səviyyəyə qaldırmaqla yanaşı, Azərbaycanda yaşayan müxtəlif xalqların və etnik qrupların etnik-mədəni dəyərlərinin qorunması və bunun nəticəsində onların cəmiyyətdə daxilində inteqrasiyasını təmin etmişdir.

Azərbaycan Respublikasında yaşayan milli azlıqların hüquq və azadlıqları

ölke Konstitusiyası və digər normativ hüquqi aktlarla qorunur. Bundan başqa, Azərbaycan Respublikası milli azlıqların müdafiəsi ilə bağlı bir çox beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuşdur. Prezident İlham Əliyevin imzaladığı bir sıra sərəncamlarla milli azlıqların şəxsiyyətləri bölgələrdə sosial-iqtisadi, təhsil, mədəniyyət, səhiyyə, ekologiya və s. sahələrdə böyük layihələr həyata keçirilir.

Hazırda ölkədə milli azlıqların müxtəlif məsələləri ilə, o cümlədən onların etnik-mədəni dəyərlərinin qorunması ilə məşğul olan 50-dək qeyri-hökumət təşkilatları (QHT), milli mədəniyyət mərkəzləri, ictimai birliklər və cəmiyyətlər fəaliyyət göstərir. Bu qurumlar və ölkədə fəaliyyət göstərən digər QHT-lər Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasına müvafiq qrant layihələri ilə müraciət edərək maliyyə yardımları almaq imkanına malikdir. Bundan başqa, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinə Dövlət Dəstəyi Fondunun xətti ilə milli azlıqların dillərində nəşr edilən mətbuat orqanlarına maliyyə yardımları göstərilir.

Hazırda Azərbaycanda yaşayan milli azlıqların dillərində 15-dən çox qəzet və jurnal nəşr olunur. Azərbaycan radiosunda kürd, ləzgi, talış, gürcü, rus, erməni dillərində dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən müntəzəm radio verilişləri aparılır, milli azlıqların kompakt yaşadığı bölgələrdə 5 yerli teleradio kanalı fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanda tədrisi rus dilində olan
300-dən çox orta məktəb var. Dövlət və

səbəb olur. Dərinləşən integrasiya prosesləri isə öz növbəsində etnik və dini zəmində baş verə biləcək münaqişələrin qarşısını alır.

Azərbaycanın daxili siyasətinin tərkib hissəsi olan multikulturalizmin onun xarici siyasətinə təsir edir. Bu, bir növ qanunauyğunluqdur. Bu qanunauyğunluq daxili və xarici siyasət arasında olan münasibətdən irəli gəlir. Bu münasibətdə daxili siyasət xarici siyasətə münasibətdə müəyyənədirolər oynayar. Ölkədaxili sabitlik dövlətin xarici siyasətinin sülihyömlü, beynəlxalq hüququn prinsiplərinə uyğun olması üçün zəmin yaradır. Və əksinə, ölkədaxili vəziyyətin qeyri-sabit, böhranlı olması dövlətin xarici siyasətinin təcavüzkar olmasına, onun beynəlxalq hüquq normalarına məhəl qoymasına şərait yaranan əsas səbəblərdən biridir.

Daxili siyasətin xarici siyasətə münasibətdə müəyyənədici rol oynaması ideyasına əsaslanaraq, Azərbaycanın daxili siyasətinin tərkib hissəsi olan multikulturalizmin ölkənin xarici siyasətinə müsbət təsir göstərdiyinin nəticəsində bu sahədə əldə edilmiş müəyyən uğurların səbəblərini anlamaq mümkündür. Əgər ölkə daxilində Azərbaycan Respublikasının multikulturalizm siyasəti cəmiyyətdəki etnik, dini və mədəni müxtəlifliyin və onların əsası təşkil edən dəyərlərin qorunmasına səbəb olursa, ölkələrarası münasibətlərdə bu siyasət etnik, dini, irqi və mədəni mənsubiyyətlərdən asılı olmayaraq, bütün ölkələrə Azərbaycanın hərtərəfli əlaqələrinin inkişafı üçün əlverişli şərait yaradır. Bu isə, öz növbəsində, dünya miqyasında mədəniyyətlərarası və

edərkən Prezidenti İlham Əliyev növbəti il Bakıda Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu keçirilməsini elan etmişdir: "Azərbaycan bütün dövrlərdə müxtəlif dirlər, etnik qruplar və fəlsəfələr arasında birgə yaşama və dözümlülük məkanı olmuşdur. Sivilizasiyalar İttifaqının Dostlar Qrupunun fəal üzvi kimi Azərbaycan dirlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqinə qarşılıqlı hörmət və anlaşıma əsasında töhfə verir. Azərbaycan bu ilin yazında 32 dövlətin dirl rəhbərlərini Ümumdünya Sammitini təşkil etmiş, 2011-ci ilin aprelinde Mədəniyyətlərarası Dialoq namine Ümumdünya Forumunu keçirmək təşəbbüsü ilə çıxış etmişdir".

Bu gixışın ardınca cənab Prezident 27 may 2011-ci il tarixində "Azərbaycan Respublikasında Ümumdünya Mədəniyyətələri: Dialoq Forumunun təşkilı barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı"nı imzaladı. Həmin fərmana əsasən, Azərbaycan Respublikasında 2011-ci ildən başlayaraq, hər iki ildən bir Ümumdünya Mədəniyyətələri Dialoq Forumu keçirilməsi nəzərdə tutulur. 2011-ci ildən indiyədək Bakıda keçirilmiş Ümumdünya Mədəniyyətələri Dialoq- 4 forumu ilə yanaşı, "Bakı prosesi" çərçivəsində təşkil olunmuş digər mühüm tədbirlərdən ölkəmizdə 2010-cı ilin 26- 27 aprel tarixlərində keçirilmiş Dünya Dini Liderlərinin Sammitini, 2011-ci, 2012-ci, 2013-cü, 2014-cü, 2016-cı və 2018-ci illərdə keçirilmiş Beynəlxalq Humanitar forumları, 2016-cı ilin 25-27 aprel tarixlərində keçirilmiş Birlişmiş Millətlər Təşkilatı Sivilizasiyalər Alyansının 7-ci Qlobal Forumunu göstərmək olar.

Mütərəqqi dünya ictimaiyyəti
mədəniyyətlərarası və dirlərarası dialoqun
təşviq edilməsində "Bakı prosesi"nin rolunu
yüksek qiymətləndirir. Məsələn, BMT-
nin Baş katibi Antonio Quterreş ötən ilin
sentyabr ayında keçirilən bu təşkilatın Baş
Assambleyasının 72-ci sessiyasında "Bakı
prosesi"ni 2008-ci ildən bəri mədəniyyətlər
arasında dialoqu müdafiə edən ön
təşəbbüs kimi dəyərləndirmişdir.

Müasir dövrdə beynəlxalq münasibətlər sisteminə Azərbaycan Respublikasının uğurla apardığı xarici siyasəti, o cümlədən ölkəmizin mədəniyyətə və sivilizasiyalara s dialoqun inkişafında həyata keçirdiyi böyük layihələr nəticəsində artdığı nüfuzun məntiqi nəticəsi olaraq 2011-ci il 24 oktyabr tarixində BMT Baş Assambleyasının plenar iclasında Azərbaycan bu təşkilatın Təhlükəsizlik Şurasına üzv seçildi. 155 ölkənin dəstəyi ilə Azərbaycan 2012-2013-cü illərdə Şərqlə Avropa bölgəsinin BMT Təhlükəsizlik Şurasında təmsil etmək imkanı qazandı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin sözləri ilə desək, ölkəmizin 155 ölkənin dəstəyi ilə BMT Təhlükəsizlik Şurasına üzv seçilməsi "aydın göstərir ki, beynəlxalq ictimaiyyətin mütləq əksəriyyəti Azərbaycanı dəstəkləyir. Azərbaycana etibar edir və belə bir vacib səssərmə prosesində öz mövqeyini ifadə edir."

Beləliklə, multikulturalizmin Azərbaycan Respublikasının daxili siyasətinə təsiri cəmiyyətdəki etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklər və onların əsasında təşkil edən etnik-mədəni dəyərlərin qorunmasında özünü büruzə verir, onları ölkəmizin xarici siyasətinə təsirini özünü etnik-mədəni məhsul bütünlüyündən asılı olmayaraq müsbət ölkələrə respublikamızın hərtərəfli əlaqələrinin inkişafına göstərir. Bu isə öz növbəsində dünya miqyasında mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalarası dialoqun inkişafı üçün müsbət zəmin yaradır.

Ölkämizde Prezident İlham Əliyev tərəfindən işə qoşula həyata keçirilən multikulturalizmin siyasəti bu siyasətin ilk dəfə meydana gəldiyi bir sıra Qərb ölkələrində 2010-cu illərin əvvəllərindən bəri ciddi problemləri üzəlişir. Akademik Ramiz Mehdiyev qeyd etdiyi kimi, Avropanın aparıcı ölkələrinin (Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya) başçılarının multikulturalizmə inanlarını itirərək, bəyan etdikləri ki, bu layihə özünü doğrultmadı və uğursuzluğa düşər oldu. Onlar multikulturalizmin siyasətinin müasir dövrdə səmərəsiz olması səbəbindən iflas uğradığını rəsmi olaraq bəyan etdilər. Onlar bu siyasətin səmərəsizliyi ölkələrində məskunlaşmış etnik və dini azlıqların cəmiyyətə inteqrasiya olunmaq istəmədikləri ilə əsaslandırıldı. Bu dövrlərin ümumi mövqelərini 5 fevral 2011-ci il 47-48 Münxen Təhlükəsizlik Konfransındakı çıxışında Böyük Britaniyanın sabiq Baş naziri David Kameron belə ifadə etmişdir: "Dövlət multikulturalizmi" doktrinası müxtəlif mədəniyyətləri öz adət-ənənələri ilə yaşamaqlarına dəstək verməklə cəmiyyətə inteqrasiya proseslərinin qarşısını alır. Bunun nəticəsində müxtəlif icmalar, xüsusilə də, müsəlman icması cəmiyyətdəki liberal dəyərləri inkar edərək demokratik cəmiyyətimizin dəyərlərinə zidd olan dəyərləri təbliğ edir. Bu isə dini ekstremizmin baş qaldırması üçün şərait yaradır."

Azərbaycan Respublikasında həttə multikulturalizm siyasətinin ilk dəfə meydana gəldiyi Qərbi dövlətlərindən də səmərəli multikulturalizm modeli təklif edir. "Azərbaycan multikulturalizmi", "multikulturalizmin Azərbaycan modelini" terminləri siyasəti ləksikonda geniş istifadə olunmaqdadır. Müasir dövrdə bir sıra ölkələr tərəfindən Azərbaycan Respublikasının multikulturalizm sahəsində əldə etdiyi təcrübə öyrənilir. Bu təcrübənin əhəmiyyəti haqqında Prezident İlham Əliyev deyir: "Bizim təcrübəmiz öyrənilir. Əminəm ki, başqa ölkələrdə Azərbaycan təcrübəsi tətbiq olunduqda o ölkələrdə də dirlənsələr, millətlərarası münasibətlər sağlam zəmində öz həllini tapacaqdır".

Etibar NƏCƏFOV,
Azərbaycan Respublikası
Prezidenti Administrasiyasının
millətlərarası münasibətlər
multikulturalizm və dini məsələlər
şöbəsinin müdiri, fəlsəfə elmləri
doktoru, professor

Prezident İlham Əliyev və multikulturalizmin AZƏRBAYCAN MODELİ

nəticələrindən biri ölkəmizdə fəaliyyət göstərən dini icmaların bir-biri ilə sıx əməkdaşlıq etməsidir. Onlar bir-birinin ibadət evlərinin tikintisinə, bərpasına və təmirinə qarşılıqlı yardım edirlər. Məsələn, Avropa və Dağ yəhudiləri üçün yeni sinagoxların tikintisində Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi, Rus-Pravoslav kilsəsinin Bakı və Azərbaycan Yeparxiyası da yaxından iştirak etmişlər.

özəl ali məktəblərdə rus dilində təhsil almaq üçün bölmələr vardır. Bundan başqa, tədrisi ləzgi dilində olan 108 (I-IX siniflər), talış dilində olan 225 (I-IV siniflər) məktəb fəaliyyət göstərir.

Müasir dövrdə Azərbaycanca olan multikultural durumu daha da möhkəmləndirmək məqsədilə Prezident İlham Əliyevin göstərişi ilə bir sıra mühüm əhəmiyyət kəsb edən işlər həyata keçirilmişdir. Qeyd etdiyimiz kimi, Prezident İlham Əliyevin imzaladığı 28 fevral 2014-cü il tarixli sərəncamla Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşavirliyi xidməti (indi Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsi adlanır) təsis edilmiş, 15 may 2014-cü il tarixli fərmanla isə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi yaradılmışdır. Prezidentin 11 yanvar 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə 2016-cı il Azərbaycanca "Multikulturalizm ili", 10 yanvar 2017-ci il tarixli sərəncamı ilə 2017-ci il Azərbaycanca "İslam Həmrəyliyi ili" elan edilmişdir. Prezidentin 11 mart 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə "2016-cı ilin Azərbaycan Respublikasında "Multikulturalizm ili" elan edilməsinə dair Tədbirlər Planı" təsdiq edilmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyası rəhbərinin 10 fevral 2017-ci il tarixli sərəncamı ilə "2017-ci ilin Azərbaycan Respublikasında "İslam Həmrəyliyi ili" elan edilməsinə dair Tədbirlər Planı" təsdiq edilmişdir. Bu təsəvvirlər və sərəncamların hər biri Azərbaycanın multikulturalizmə siyasetinin uduqla həyata keçirilməsinə yönəlmisdir.

Bələliklə, müasir dövrdə Azərbaycanın dövlət-din münasibətlərində yüksək səviyyəyə olması, ölkədə yaşayan müxtəlif xalqların və etnik qrupların etnik-mədəni dəyərlərinin qorunması və bunun nəticəsində onların cəmiyyət daxilində inteqrasiya etməsi multikulturalizmin Azərbaycan Respublikasının daxili siyasətinin tərkib hissəsi olmasını və ona təsir etməsini göstərir. Multikulturalizm Azərbaycan Respublikasının daxili siyasətinin tərkib hissəsi kimi cəmiyyətdəki etnik-mədəni müxtəliflikləri tənzimləyərək inteqrasiya proseslərini dərinləşməsinə

şivilizasiyalararası dialoqun inkişafı üçün əlverişli şərait yaradır.

Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri bütün dünyada mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalararası dialoqu təşviq olunmasıdır. Qeyd etmək ki, bu istiqamətdə ölkəmiz böyük uğurlara imza atmışdır. Belə uğurlardan biri kimi son dövrdə siyasi leksikona daxil olmuş "Bakı prosesi" ni qeyd etmək olar.

"Bakı prosesi" müxtəlif mədəniyyətlər arasında dialoquq inkişaf etdirilməsinə nəzərdə tutan bir təşəbbüsdür. "Bakı prosesi" təşəbbüsünün ilk dəfə Prezident İlham Əliyev 2008-ci il 2-3 dekabr tarixində Bakıda Avropa və ona qonşu regionların mədəniyyət nazirlərinin "Mədəniyyətlərarası dialoq Avropa və onun qonşu regionları arasında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda keçirilməsinə konfransında irəli sürmüşdür. Prezident İlham Əliyev "Bakı prosesi"nin tarixi və əhəmiyyəti haqqında 2015-ci il 11 may ayında Bakıda keçirilən III Ümmüdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılışında aşağıdakıları söyləmişdir: "2008-ci ildə də "Bakı prosesi" bizim təşəbbüslərlə başlamışdır. Bizim təşəbbüslərimiz idi ki, Avropa Şurası-nın mədəniyyət nazirlərinin iclasına İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının nazirləri dəvət edilsin. Bu, ilk bələh idi. Çünki Azərbaycan hər iki təşkilata üzv olan azsayılı ölkələrdəndir. Daha sonra - 2009-cu ildə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı mədəniyyət nazirlərinin iclasına Avropa Şurası mədəniyyət nazirləri dəvət edildi. Bunlar bizim təşəbbüslərimiz idi və artıq buna "Bakı prosesi" adı verilib. Bu gün mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalərarası dialoq, multikulturalizmə aid məsələlər "Bakı prosesi"nə daxildir."

“Bakı prosesi”nin əsas məqsədlərindən biri mədəniyyətlər arasında anlaşmanın, dialoqun və tolerantlığın inkişaf etdirilməsidir.

Regional təşəbbüs kimi yaranan "Bakı prosesi" 2010-cu ildən global hərəkata çevrilməyə başladı. "Bakı prosesi"nin keyfiyyətə yeni olan bu inkişaf mərhələsi də Prezident İlham Əliyevin adı ilə bağlıdır. Belə ki, 2010-cu ildə BMT Baş Məclisinin 65-ci sessiyasında çıxış